Едуард Гугнін
к.соц.н., доцент кафедри соціології ЗНУ
Тетяна Лома
студентка 5 курсу факультету соціології та управління ЗНУ

КОНВЕРТАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

В роботі досліджується політичне поле соціального простору України та сутність процесів конвертації економічного та соціального капіталів у ньому. Зокрема, на основі проведеного дослідження (методом аналізу документів) біографій політиків – членів першої десятки БЮТ, НУ-НС та Партії Регіонів, виділяються та аналізуються механізми, умови, фактори, шляхи, різновиди та детермінанти конвертації даних капіталів.

Ключові слова: *капітал, економічний капітал, соціальний капітал, політичний простір.*

Незалежність, отримана Україною у 1992 році, спричинила цілу низку трансформацій соціального простору нашої держави в цілому, та окремих його полів зокрема. Найбільших змін зазнали економічне та політичне поля. Але аналіз особливостей їх трансформації ускладнювався домінуванням у їх розвитку латентних процесів. Справа в тому, що нова держава потребувала нових форм управління, нових підходів в організації політичного життя, нових політичних лідерів та ідеологій, але в реальності все це заміщувалося вже існуючими моделями та лідерами, які вдало конвертували свій капітал (символічний, політичний, економічний або інший), створений за часи існування СРСР, у новий капітал незалежного українського суспільства.

Фрагментарність політичного поля полягає в тому, що «стара» політична еліта вже втрачає свої позиції, а «нова» ще остаточно не сформувалася. Тому, українське політичне поле характеризується великим розривом між позиціями «старих» та «молодих» політиків, що призводить до напруженості у межах даного поля та до жорсткої боротьби (в тому числі – до фізичного знищення) в його межах за перерозподіл капіталу. Ситуація погіршується й завдяки розриву між політиками регіонального та загальнонаціонального рівнів.

Також можна констатувати, що в останній час у політики йдуть не тільки політологи, економісти, юристи, які добре

розуміються у механізмах керування державою, але й культурна, спортивна та інша еліта, яка до важелів правління не має ніякого відношення ані у плані освіти, ані в плані досвіду роботи у владній сфері (серед них – спортсмени В. Кличко та Е. Тедеів; співаки: О. Білозір, В. Вакарчук, Руслана; олігархи: Р. Ахметов, Б. Колесніков). Стає зрозумілим, що дані представники стають політичної елітою, прагнучи конвертувати свій економічний (фінансові кошти) або символічний капітал (визнання свого ім'я, престиж) – у політичний капітал з метою збільшення свого економічного капіталу. А взаємодія представників влади з бізнесовою елітою, директоратом великих державних підприємств, авторитетами злочинного світу, є запорукою задоволення своїх, насамперед, економічних, інтересів, приймаючи «вигідні» для взаємодіючих сторін законопроекти.

Відзначимо й те, що правлячі політичні партії та блоки використовують економічну еліту для фінансування своєї діяльності та інших відомих людей, що користуються визнанням та повагою в інших сферах суспільства як одних з лідерів своєї партії чи блоку з метою отримання прихильності з боку населення (та ж, насправді, переслідують іншу мету – власне збагачення). В результаті, населення віддає свій голос не за програму, а за улюбленого представника певної політичної партії чи блоку.

В наведених вище умовах стає можливою маніпуляція при використанні службового становища, надання пільг в обмін на «винагороду». До того ж, зміни в економічному полі України призвели до необхідності законодавчого закріплення цих перетворень та легалізації отриманих (в переважній більшості – незаконно) статків економічною елітою нашої держави. Ці процеси спричинили: спочатку, підкуп народних депутатів для лобіювання бізнес-інтересів економічних кланів та груп; а потім – входження представників кланово-олігархічних груп в депутатський корпус для лобіювання власних інтересів. При цьому, результати як у першому, так і в другому випадках різнилися в залежності від особливостей та механізмів конвертації економічного капіталу в політичний та навпаки.

Метою дослідження є визначення та вивчення механізмів, умов та факторів взаємної конвертації економічного та соціального капіталів у межах політичного поля соціального простору України.

Гіпотези дослідження засновані на наступних припущеннях:

1. Капітал, який дозволяє представнику правлячої еліти займати певну позицію в межах політичного поля, визначається не тільки особистим капіталом, але й специфікою конвертації капіталів з інших полів соціального простору.

2. В процесі конвертації економічного та соціального капіталів у політичному просторі, економічний капітал постає як найбільш конвертований.

3. При здійсненні процесів конвертації головну роль в її успішності відіграють такі детермінанти, як: умови здійснення конвертації, фактори, що впливають на даний процес, місце, час, межі та масштаби конвертації, особисті фактори, сфери життєдіяльності, в яких домінує певний вид капіталу та зовнішні структури.

Під конвертацією капіталу ми розуміємо кругообіг, перетворення, перерахунок, зміну власних форм, обмін даного капіталу на інший капітал в межах політичного простору.

Процес конвертації у роботах та монографіях є недостатньо дослідженим. Зокрема, історія дослідження даного процесу ґрунтується на дослідженні капіталу в економіці (Аристотель, Ф. Аквінський [2], А. Сміт, Д. Рікардо, А. Маршалл, Дж. Б.Кларк, С. Сисмонді, Дж. Р. Хікс, Т. Мілль, Д. Кейнс, Д. Стоун, К. Хітчинг, Д. Бегг, Б. Мінц, М. Шварц, Дж. Робінсон, К. Маркс, Г. Беккер, Дж. Мінцер, Т. Шульц, С. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі) [5; 9], в соціологічній теорії обміну (Дж. Хоманс [19], П. Блау [10], Дж. Коулман [12]), теорії раціонального вибору (Р. Емерсон) [6], теорії комунікативної дії (Ю. Габермас) [7], концепції самореферентних систем у Н. Лумана [14], концепції соціального простору П. Бурдьє [1; 3; 4] та на дослідженнях російських соціологів (Ю. Качанов [11], А. Філіппов [18], Н. Шматко [22] та Д. Циганков [20]).

У дослідженні конвертації економічного та соціального капіталів у формуванні політичного простору України, на нашу думку, доцільно використовувати метод аналізу документів. Він є найбільш прийнятним до умов даного дослідження з точки зору низьких матеріальних затрат, можливості знайти біографічні дані (у друкованих та електронних ЗМІ) певного політика без безпосереднього з ним спілкування (що є неможливим у нашому випадку). Використання аналізу документів дозволяє детально

вивчити біографії політиків – членів першої десятки БЮТ, НУ-НС і Партії Регіонів; виділити чіткі, повні та змістовні категорії аналізу, що будуть виступати головним критерієм, на який звертається увага у процесі його проведення; на основі отриманих даних простежити залежність володіння соціальним капіталом (родинні, дружні зв'язки, вигідне знайомство) політика від займання ним певної позиції у політичному полі; визначити мотиви, причини здійснення, механізми, шляхи та детермінанти конвертації соціального та економічного капіталів; виявити закономірність займання політиком певної позиції у політичному полі від володіння ним певним економічним капіталом; вивести специфіку конвертації капіталів в умовах трансформації українського суспільства. Тобто, проведення аналізу документів передбачає, у нашому випадку, перетворення біографічних даних політиків у необхідну дослідницьку форму.

Проаналізувавши біографії політиків-членів першої десятки БЮТ, НУ-НС та Партії Регіонів, простежується той факт, що більшість політиків за початковий капітал як стартовий для нарощування інших видів капіталу використали економічний капітал (наявність власного бізнесу) – 12 з 30 (з БЮТ – Є. Суслов; з НУ-НС – М. Катеринчук, К. Ляпіна, А. Яценюк; з Партії Регіонів – В. Янукович, І. Богословська, Н. Шуфрич, В. Богуслаєв, Б. Колесніков, Ю. Звягільський, Р. Ахметов, М. Азаров).

Роботу у ЗМІ (інтелектуальний, соціальний та символічний капітали) використали як плацдарм для конвертації 4 депутати (від БЮТ – А. Шевченко, А. Шкіль; від НУ-НС – В. Арєв, О. Герасимюк та Р. Князевич); членство та діяльність у суспільних організаціях – 3 (від НУ-НС – В. Кириленко, Л. Григорович, від Партії Регіонів – Т. Чорновіл). Інститутом освіти (інтелектуальний капітал як стартовий) скористалися 4 депутати (від БЮТ – М. Томенко, О. Білорус, В. Курило; від НУ-НС – Р. Князевич).

Партійну діяльність як стартовий капітал для нарощування інших видів капіталу використало 4 депутати (від БЮТ – Я. Федорчук, М. Волинець, від НУ-НС – Б. Тарасюк та від Партії Регіонів – О. Єфремов); військову службу – 2 депутати (А. Гриценко від НУ-НС та М. Петрук від БЮТ), роботу (а, відповідно, й соціальний та символічний капітал) в органах міліції – Г. Омельченко від БЮТ.

Яскраво простежується в політичному просторі України й наявність у політичних агентів базового соціального капіталу у формі вигідних знайомств та зв'язків (насамперед, політичних) для прямої його конвертації у політичний капітал з метою збільшення економічного капіталу у 2 депутатів (Р. Князевич, Б. Тарасюк), та володіння інтелектуальним капіталом (що досягається шляхом просування по кар'єрній драбині, приростаючи при цьому соціальний та символічний капітали) як базою для конвертації його у політичний капітал (через накопичений економічний капітал), що знову конвертується у економічний внаслідок вкладення у нього адміністративного (активного) капіталу як основної складової інших капіталів (М. Азаров від Партії Регіонів).

Для більш детального аналізу механізмів конвертації ми зупинимося на аналізі біографій декількох політиків, у біографічних даних яких найбільш яскраво простежуються дані механізми.

На основі аналізу біографічних даних М. Томенка можна простежити залежність володіння інтелектуальним капіталом від подальшого збільшення інших капіталів: просування від зав. кафедрою політичних наук Інституту державного управління при Кабінеті Міністрів України до доцента кафедри політології (інтелектуальний капітал, до якого додається символічний та соціальний капітали) дозволяє йому стати директором Інституту посткомуністичного суспільства (висхідна мобільність), потім знову він займає посаду зав. кафедри політичних наук (низхідна мобільність). Тут нижнім рівнем для збереження капіталу є Києво-Могилянська академія, а згодом – Інститут політики, директором якого стає М. Томенко. Накопиченню соціального, та символічного та політичного капіталів сприяє Київська міська державна адміністрація, звідки політик знову йде по нисхідній мобільності до Інституту політики, з якого по висхідній – у Верховну Раду України (прирощення наявних капіталів, які він невдало конвертує, внаслідок недостатнього соціального капіталу у роботу в Кабміні). Знов повертається до Інституту політики та знову конвертує наявні капітали у політичний капітал (висхідна мобільність до Верховної Ради України). З метою збереження або збільшення символічного капіталу М. Томенко з'являється на телебаченні ведучим спортивного проекту.

Отже, для М. Томенка Інститут політики виступає нижнім рівнем (нижче нього він не спуститься по низхідній мобільності), що дозволяє йому в разі втрати посади у владних структурах, втрати певної частини капіталу, повернутися до Інституту політики, щоб у випадку певної нагоди знову конвертувати наявний капітал у політичний, а звідси – й у економічний. Також можна зробити висновок відносно пріоритету соціального капіталу у процесах конвертації даного політика та застосування у даних процесах такого різновиду конвертації: освіта – керівництво власною організацією – владні структури.

Спираючись на факти з біографії Н. Шуфрича, простежується залежність володіння, в першу чергу, соціальним та інтелектуальним капіталами від подальшого збільшення, насамперед, економічного, символічного та соціального капіталів (як невід'ємна складова політичного капіталу): займання ним посади керівника Спілки підприємців Закарпаття та членство у партії СДПУ(о) дозволило політику зайняти посаду народного депутата від даної партії у Верховній Раді України (висхідна мобільність). «Посередником» тут виступає «Черкаська м'ясна компанія», замісником голови якої Н. Шуфрич стає перед своїм обранням члена партії СДПУ(о) (дана компанія слугує джерелом економічного капіталу). Згодом, Н. Шуфрич стає президентом «Черкаської м'ясної компанії» (низхідна мобільність внаслідок складання депутатських повноважень та невдалої конвертації наявних капіталів у політичний). Далі, внаслідок успішного розпорядження набутими капіталами, політик стає народним депутатом від Партії Регіонів (висхідна мобільність).

Аналіз вищенаведених біографічних даних Н. Шуфрича дає підстави говорити про «Черкаську м'ясну компанію» як про нижній рівень, нижче якого політик не спуститься у разі втрати ним посади народного депутата у Верховній Раді України. При цьому, у процесах конвертації головна роль надається економічному та соціальному капіталам та такому різновиду конвертації: приватне підприємництво (володіння акціонерним капіталом) – партія (суспільний рух) – Верховна Рада України.

Для порівняння успішної конвертації капіталів з невдалою, ми вважаємо за потрібне викласти результати аналізу біографій політика, що не зміг успішно скористатися наявним капіталом та вдало його конвертувати – С. Вакарчук.

На основі аналізу біографічних даних С. Вакарчука можна висвітлити загальний процес невдалої конвертації, насамперед, соціального та символічного капіталів – у політичний.

Спроби конвертації наявних капіталів С. Вакарчука, на наш погляд, умовно можна поділити на два періоди: перший період (вдала конвертація) пов'язаний зі збільшенням символічного (лідер гурту «Океан Ельзи» через збільшення наявного капіталу та участь у соціальних та культурних проектах) капіталу внаслідок використання інтелектуального капіталу у формі двох вищих освіт та соціального капіталу у формі родинних зв'язків; другий – невдала конвертація, що характеризується втратою, перед за все, символічного капіталу та невдачею конвертувати всі наявні капітали у політичний капітал, а, отже – й збільшити інші види капіталу (обрання депутатом у Верховну Раду України за списками НУ-НС завершилося складанням повноважень).

Невдалість вищезгаданого процесу конвертації й ускладнює той факт, що С. Вакарчук не мав нижнього рівня збереження існуючого капіталу, який дозволив би співаку та минулому депутату, у разі втрати визнання у політичній та музичній сферах, не втратити увесь капітал, щоб мати змогу його реконвертувати при вигідній нагоді. Тому, зараз ми маємо змогу спостерігати за невдалою спробою С. Вакарчука реалізуватися на політичній ниві, та певною втратою ним популярності у музичній сфері (зменшення кількості пісень та музичних кліпів тощо).

Отже, спираючись на результати аналізу біографічних даних політиків – членів першої десятки Партії Регіонів, БЮТ та НУ-НС, ми виділили такі нижні рівні, що не дозволяють політикам втрачати увесь капітал та дають можливість реконвертувати його в інший при вигідній нагоді: сфера приватного підприємництва: (Є. Суслов, К. Ляпіна, В. Янукович, І. Богословська, Н. Шуфрич, Б. Колесніков); володіння цінними паперами ((акціонерний капітал): Р. Ахметов, Ю. Звягільський, В. Богуслаєв, А.. Яценюк, О. Єфремов, М. Катеринчук); сфера засобів масової інформації: (А. Шевченко, А. Гриценко, О. Герасим'юк, В. Ар'єв, Т. Чорновіл, Л. Григорович); суспільні організації: (І. Богословська, Л. Григорович, М. Волинець); державні інститути, установи: (М. Томенко, В. Курило, О. Білорус, Г. Омельченко, А. Шкіль).

Також з'ясувалося, що деякі політики мають декілька нижніх рівнів – насамперед, І. Богословська (сфера приватного підприємництва та суспільних організацій).

Що стосується відсутності сталого нижнього рівня, яка складає загрозу для успішної реконвертації існуючої сукупності капіталів у інші види капіталу – в результаті дослідження таку загрозу було виявлено у трьох політиків з тридцяти: Я. Федорчук, М. Петрук та В. Кириленко.

Серед шляхів збільшення економічного капіталу, які були виокремлені у результаті дослідження, слід виділити: володіння акціями, бізнес (15 депутатів, або, 31%); політичний капітал (12, або, 25%); соціальний та символічний капітали, відповідно (7, або, 15%); мобільність у політичній сфері (4, або, 8%); суспільна діяльність (2, або, 4 %) та мобільність у сфері освіти (1, або, 2%).

Серед шляхів збільшення соціального капіталу: міські, обласні органи виконавчої влади (18 депутатів, або, 34%); володіння економічним капіталом (11. або, 22%); спілки, об'єднання (6, або, 12%); Кабінет міністрів (5, або, 10%); ЗМІ (3, або, 6%); політичні партії (2, або, 4%); СБУ, ЦВК, Збройні сили України, Національний банк України, Інститут світової економіки та Українська народна асамблея – відповідно, по 1, або, 2%.

Шляхи збільшення політичного капіталу: міські, обласні органи виконавчої влади (7 депутатів, або, 18%); економічний та соціальний капітал, відповідно (6, або, 16%); політичні партії (4, або, 10%); ЗМІ та суспільно-політична діяльність, відповідно (3, або, 8%); Державні інститути, міністерства та Державна податкова адміністрація, відповідно (2, або, 5%); ЦВК, профспілки та СБУ (1, або, 3%).

Аналіз біографій суб'єктів дослідження надав можливість виділити шляхи збільшення символічного капіталу: володіння соціальним капіталом (30, або, 41%); володіння політичним та економічним капіталом (17, або, 23%); інтелектуальним капіталом (10, або, 14%); людським (7, або, 10%) та фізичним капіталом (2, або, 3%).

Досягнення кращих можливостей конвертації залежить від мобільності політиків, що характеризується зміною посад та отриманням можливостей для збільшення певного виду капіталу. Результати проведеного дослідження засвідчують про наявність зростаючої (висхідної) мобільності у більшості політиків (20, або,

67%); змінна мобільність спостерігається у 7 депутатів (або, 23%); стала – у 3 депутатів (або, 10%).

На основі проведеного аналізу біографічних даних було виділено різновиди конвертації:

1. Освіта – власна організація – Верховна Рада.
2. Партія – бізнес – профспілки – Верховна Рада.
3. Партія – бізнес – міські органи влади – Верховна Рада.
4. Генеральний штаб – Збройні Сили – Верховна Рада.
5. Генеральний штаб – громадська організація (вплив на громадську думку за допомогою центру ім. О.Разумкова) – Верховна Рада.
6. ЗМІ – партія – Верховна Рада.
7. Суспільні рухи – партія – Верховна Рада.
8. Органи міліції – СБУ – Верховна Рада.
9. Приватне підприємництво (володіння акціонерним капіталом) – Верховна Рада.
10. Приватне підприємництво (володіння акціонерним капіталом) – органи виконавчої влади (облдержадміністрація, облрада, Державна податкова адміністрація) – Верховна Рада.
11. Приватне підприємництво (володіння акціонерним капіталом) – партія (суспільний рух) – Верховна Рада.

З них найбільш поширеними виявилися такі різновиди конвертації, як: освіта – власна організація – Верховна Рада, ЗМІ – партія – Верховна Рада та суспільні рухи – партія – Верховна Рада. Такі дані можуть свідчити: по-перше, здобуття гарної освіти та володіння початковим соціальним та економічним капіталом відкриває широкі можливості для налагодження власного бізнесу чи отримання високої посади у складі керівництва підприємством (організацією).

По-друге, володіння значною частиною символічного капіталу (престиж, визнання) призводить, відповідно, до збільшення соціального та економічного капіталів. Отже, відкриваються широкі можливості для отримання членства у певній партії (блоці) у вищих рядах списку. А отриманий раніше символічний капітал ще більше збільшується та дає змогу депутату скористатися широким визнанням, насамперед, у виборців.

По-третє, участь у суспільних рухах дає підстави для збільшення, в першу чергу, соціального та символічного капіталів, а,

отже – збільшує можливості для вступу у партію (блок), для захисту своїх інтересів цією партією (блоком) на державному рівні, а також збільшує вірогідність підтримки даного кандидата з боку населення завдяки накопиченому символічному капіталу.

Наслідком збільшення економічного, соціального та символічного капіталів є прагнення політичних агентів до отримання та збільшення політичного капіталу (посада у владних структурах) з метою збільшення, насамперед, економічного капіталу.

Серед механізмів конвертації соціального та економічного капіталів у політичному просторі можна відзначити: мережі неформальних зв'язків «блату» [8], ротацію політичних агентів [13], політичну корупцію [21], застосування «тіньових» механізмів [17], технологій «відмивання» (легалізації) грошових коштів тощо [15; 16].

В результаті проведеного дослідження виділено такі детермінанти конвертації капіталів в межах політичного простору: умови здійснення конвертації (включають механізми конвертації та володіння певним видом капіталу в потрібному об'ємі); фактори, що впливають на даний процес (соціально-політична та економічна ситуація в країні); місце та час конвертації; особисті фактори (включають політичні позиції, диспозиції, судження, політичну ідентичність, особливості поведінки суб'єктів політики, довіру між політичними агентами тощо); межі та масштаби конвертації (регіональна, загальнонаціональна, глобальна конвертація); сфери життєдіяльності, в яких домінує певний вид капіталу та зовнішні структури (армія, поліція).

Отже, можна говорити про те, що гіпотеза нашого дослідження підтвердилася, так як ключову роль у прирощенні певних видів капіталу відіграє саме економічний капітал, володіння яким у великому обсязі відкриває широкі можливості агентам як для займання посади у владних структурах, так і для реалізації за їх допомогою власних інтересів. Проте, слід зазначити, що соціальний капітал можна поставити на «друге місце» після економічного за ступінню конвертованості.

Таким чином, спираючись на результати проведеного дослідження, можна виділити наступні моменти:

1. Більшість політиків за початковий капітал як стартовий для нарощування інших видів капіталу використали економічний капітал у формі власного налагодженого бізнесу.

2. Найпоширенішими нижніми рівнями, що не дозволяють політику втрачати увесь існуючий у нього капітал та надають можливість реконвертувати його при вигідній нагоді, є сфера приватного підприємництва, володіння цінними паперами або сфера ЗМІ.

3. Серед різновидів конвертації поширені такі: освіта – власна організація – Верховна Рада, ЗМІ – партія – Верховна Рада та суспільні рухи – партія – Верховна Рада.

4. Серед шляхів збільшення економічного капіталу пріоритет надається, в першу чергу, володінню цінними паперами, політичним капіталом та існуванню власного бізнесу.

5. У збільшенні політичного капіталу головна увага приділяється членству у міських та обласних органах виконавчої влади.

6. Нарощування соціального капіталу здійснюється, головним чином, через діяльність у міських, обласних органах виконавчої влади та володіння певним економічним капіталом.

7. Символічний капітал збільшується, насамперед, завдяки наявному у політиків соціальному капіталу.

8. Слід зазначити, що не в усіх випадках зростаюча мобільність призводить до успішної конвертації чи реконвертації певного виду капіталу. Важливим чинником тут є наявність нижнього рівня, про який згадувалося вище. Бо відсутність цього рівня створює загрозу для успішної реконвертації капіталу (Я. Федорчук та М. Петрук, хоча й мають зростаючі показники мобільності, проте не мають сталого нижнього рівня), так як майже у всіх випадках практично неможливо повернути втрачений прирощений капітал.

Література

1. Барматова С. Поле політики: до проблеми теоретичної ідентифікації // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. – № 4. – С. 165-173.
2. Богачева Г.Н., Денисов Б.А. О многообразной трактовке категории «капитал» // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 1. – С. 13-24.
3. Бурдье П. Социология политики: Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко. – М.: Socio-Logos, 1993. – 336 с.

4. Бурдье П. Формы капитала // Экономическая социология. – 2002. – Т.3. – № 5. – С. 60-74.
5. Гаршина О.К., Панков В.А. Практикум з політичної економії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий дім «Слово», 2005. – 208 с.
6. Градосельская Г.В. Сетевые измерения в социологии: Учебное пособие / Под. ред. Г. С. Батыгина. – М.: Новый учебник, 2004. – 248 с.
7. Громов И., Мацкевич А., Семенов В. Западная теоретическая социология. – СПб.: «Ольга», 1996. – 288 с.
8. Демків О. Соціальний капітал: теоретичні засади дослідження та операціональні параметри // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 4. – С. 99-111.
9. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів / Л. М. Алексеєнко, В. М.Олексієнко. – Тернопіль: Астон, 2003. – 672 с.
10. История социологии в Западной Европе и США. Учебник для вузов. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА), 2001. – 576 с.
11. Качанов Ю.Л. Производство политического поля в современной России // Социологические исследования. – 1997. – № 11. – С. 3-12.
12. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий // Общественные науки и современность. – 2001. – № 3. – С. 122-137.
13. Куценко О. Структурування інтересів економіко-політичних еліт у процесі ринкових перетворень в Україні // Політичний менеджмент. – 2005. – № 1. – С. 79-89.
14. Луман Н. Социальные системы. Очерк общей теории: Пер. с нем. И.Д. Газиева / Под ред. Н.А. Головина. – С.-П.: Наука, 2007. – 643 с.
15. Реутов Е. В. Региональные бизнес-сообщества: легитимация властных притязаний // Социологические исследования. – 2007. – № 6. – С. 72-79.
16. Собко Г.М. Характеристика способів легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом // Вісник Одеського університету внутрішніх справ. – 2005. – № 3. – С. 155-157.
17. Турчинов О. Особливості української олігархії // Політична думка. – 2000. – № 3. – С. 13-19.

18. Филиппов А.Ф. Смысл империи: к социологии политического пространства // Иное. Хрестоматия нового российского самосознания. – Т. 3: Россия как идея / Ред. – сост. С.Б. Чернышев. – М.: Аргус, 1995. – С. 421-476.
19. Хоманс Дж. Социальное поведение как обмен // Современная зарубежная социальная психология. – М.: Издательство Московского университета, 1984. – С. 82-91.
20. Цыганков Д. Б. «Властитель дум» в поле политики: опыт социоанализа // «Социологические исследования». – 1999. – № 1. – С. 78-87.
21. Шабанин В. Б. Политика и преступность // Государство и право. – 1994. – № 4. – С. 43-52.
22. Шматко Н.А. (n.d./2008). Конверсия бюрократического капитала в постсоветской России [WWW document]. URL http://sages.isras.ru/RUS/publ/ TXT/convrs.html (01 грудня 2008).

Гугнін Э., Лома Т. Конвертация экономического и социального капиталов в формировании политического пространства Украины

В работе исследуется политическое поле социального пространства Украины, а также сущность процессов конвертации экономического и социального капиталов в нем. В частности, на основании проведенного исследования (методом анализа документов) биографий политиков – членов первой десятки БЮТ, НУ-НС и Партии Регионов, выделяются и анализируются механизмы, условия, факторы, пути, разновидности и детерминанты конвертации данных капиталов.

Ключевые слова: *капитал, экономический капитал, социальный капитал, политическое пространство.*

Gugnin E., Loma T. Economic and social capitals convertation in political space formation of Ukraine

Political sphere of social space in Ukraine and the essence of the processes of economic and social capitals convertation in it are investigated in the work. In particular, mechanisms, conditions, factors, methods, varieties and determinations of the given capitals convertation are singled out and analyzed on the basis of the conducted investigations (by the method of documents analysis) of politicians biographies – the member of the first ten in BJUT, PU-PS and the Party of Regions.

Keywords: *capital, economic capital, social capital, political space.*